

Open Access a Horizon 2020

Otevřený přístup k výsledkům vědy
a výzkumu v Horizontu 2020

Open Access (OA)

- **Bezplatný přístup k vědeckým informacím prostřednictvím internetu, zpřístupnění výsledků výzkumu celé vědecké komunitě i veřejnosti, která o ně má zájem.**
- **Hnutí za jeho uskutečňování**

Otevřený přístup se týká těch vědeckých výstupů, které vědci (autoři) jinak běžně poskytují vydavatelům k publikování bez nároku na honorář, není to publikování vlastním nákladem, na vlastním webu.

Open Access

Obsah: kvalitní ověřená vědecká literatura

- články před i po recenzním řízením
- příspěvky ve sbornících
- data
- technické zprávy
- odborné monografie, apod.

Výhody:

- bezplatná dostupnost kvalitních vědeckých publikací
- rychlé sdílení nových poznatků
- účinná vědecká komunikace
- zviditelnění autorů a výsledků jejich vědecké práce
- větší využívání a větší ohlas publikací
- vyšší dopad publikací, jež jsou výstupem z projektů podpořených veřejnými finančními zdroji
- zviditelnění vědeckých výsledků instituce autorů (instituce)

Neomezené využití

- uvádět autorství
- kontrola integrity díla

ZELENÁ CESTA (GREEN ROAD)

- **autoarchivace v otevřených repozitářích**
- **otevřený přístup poskytují autoři**

ZLATÁ CESTA (GOLD ROAD)

- **publikování v otevřených časopisech**
- **otevřený přístup poskytují vydavatelé**

Zlatá cesta

Publikování v časopisech s okamžitým otevřeným přístupem

Vydavatelské náklady hradí:

- autor = poplatek za vydání „article processing charges“
- vydavatel (v případě např. univerzitních časopisů, vědecko-technických společností apod.)

Náklady spojené s publikováním se tedy přesouvají z předplatného na **autory**. Tyto poplatky může hradit zaměstnavatel nebo subjekt financující výzkum (grantová agentura).

Hybridní model: otevřený přístup je pouze k těm článkům, za které autoři zaplatili vydavateli poplatek (APC). **V tomto případě tedy nejde o otevřeně přístupné časopisy, nýbrž o otevřeně přístupné články!** Ostatní články v takovém časopise jsou jinak běžně přístupné jen předplatitelům nebo po zaplacení přístupu k vybranému článku.

Double dipping: publikační náklady hrazeny dvakrát – jednou z autorského poplatku a podruhé z předplatného.

Zelená cesta – otevřené repozitáře

Zelená cesta otevřeného přístupu:

Autor publikuje svůj článek v časopise, který je dále vydavatelem šířen pomocí předplatného.

Autor v souladu s uzavřenou vydavatelskou smlouvou vloží preprint nebo postprint článku do otevřeného digitálního archivu (repozitáře).

pre-print – verze článku před recenzním řízením

post-print – verze článku po recenzním řízení

Vydavatel na zveřejnění postprintu může uvalit embargo tj. dovolit jeho zveřejnění po určitém časovém období (6, 12, 18 měsíců).

Vydavatel dokonce může nepovolit zveřejnění článku.

Pak je i v repozitáři přístup k článku omezen.

otevřené repozitáře

Repozitář je digitální úložiště, kam autoři vkládají svá autorská díla, která jsou uchovávána a zpřístupňována na internetu.

- **Institucionální repozitáře** - provozovány jednotlivými institucemi.
- **Předmětové repozitáře** - pro konkrétní vědní oblast.

OA repozitáře

Institucionální repozitáře

- Autor si sám uloží svoji práci
- Práce bude zpřístupněná a dlouhodobě archivovaná
- Pozitivní vliv na instituci – propagace, zviditelnění

Předmětové repozitáře

- Pokrytí daných vědních oblastí
- Např. preprintový arxiv.org (první otevřený repozitář – 1991), který obsahuje více než 970 000 článků z oblasti astrofyziky, fyziky, matematiky, informatiky, atd.
- [PubMed](http://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/) (lékařství), [RePEc](http://repec.org/) (ekonomika) , [DML-CZ](http://dml.cz/) – Czech Digital Mathematics Library

Osobní webové stránky nejsou repozitářem!

- Nevýhodou je nízká viditelnost a interoperabilita, možnou náhradou je profil na sociální síti pro vědce a výzkumníky [Research Gate](http://researchgate.net/).

Repozitáře – vydavatelská a autorská práva

Autor

– možnost vybrat si vhodnou licenci [Creative Commons](#)

Vydavatelé

- dříve exkluzivní právo na vydání/zpřístupnění a pak nikdo jiný,
- v posledních letech změna k lepšímu díky zavedení licenčních politik (i Elsevier, Springer aj.) = posílení možností autora, jak dále s článkem nakládat,
- na základě lic. politik možnost vkládat do repositářů kromě preprintů i postprinty (e-printy),
- velký počet licenčních politik (více než vydavatelů), nutná obezřetnost, největším pomocníkem je databáze

[SHERPA/ROMEO](#) a [SHERPA/JULIET](#)

OA repozitáře

Adresáře Open Access repozitářů

- **Registry of Open Access Repositories - ROAR**
<http://roar.eprints.org>
- **The Directory of Open Access Repositories - OpenDOAR**
<http://www.opendoar.org>
- Repozitáře se musí budovat v souladu se standardy přispívající k jejich interoperabilitě

Repozitáře v ČR

Řada univerzit v ČR má své repozitáře, např.

- Masarykova univerzita
- Univerzita Pardubice
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
- Univerzita Karlova
- Vysoké učení technické v Brně
- Akademie Múzických umění v Praze

Výhody OA repozitářů

- Vyšší zviditelnění uložené práce
- Možnost vyhledávání v plném textu
- Možnost generovat statistiky přístupů
- Každému dokumentu přidělen trvalý identifikátor
- Napojení na služby typu OpenAIRE (FP7), Driver, Ebsco Discovery service atd.
- Vyhledávání přes Google

- Pozn. velká část repozitářů jede na volném softwaru např. [DSpace](#)

Rada pro výzkum, vývoj, inovace (291. zasedání)

<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=708836>

Doporučuje:

Na úrovni řídicích orgánů (MŠMT a RVVI):

- podniknout kroky k přijetí národní strategie otevřeného přístupu

Na úrovni výzkumných organizací:

- Podporovat budování repozitářů
- Vyzvat výzkumníky k ukládání výsledků výzkumů do repozitářů
- Přijmout vnitřní předpisy a pravidla, které stanoví povinnost uložit vědecké publikace do otevřených institucionálních repozitářů nebo jiných vhodných a to nejdéle do 12 měsíců po publikování

Na úrovni poskytovatelů podpory:

- Podporovat politiku otevřeného přístupu (OA)
- Požadovat OA k vědeckým publikacím podpořených z veřejných prostředků.

Horizon 2020

- jednotný celoevropský program pro výzkum a inovace
- podpora strategie Evropa 2020 (Evropa inovací): výzkum a inovace mají ústřední význam pro dosažení cílů inteligentního a udržitelného růstu podporujícího začlenění
- navržený rozpočet 77 mld. EUR

Horizon 2020 - priority

- I. Vynikající věda**
  - I. posílení excelentního výzkumu**
  - II. rozvoj lidských zdrojů**
  - III. rozvoj nových technologií a výzkumných infrastruktur**
- II. Vůdčí postavení v průmyslu**
- III. Společenské výzvy**

OA a Horizon 2020

Na rozdíl od 7. RP nyní musí všichni příjemci grantů zajistit otevřený přístup k vědeckým publikacím souvisejícím s projektovými výsledky.

Příručka: Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020

http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf

OA a Horizon 2020

Vize Evropské komise:

- informace, která byla již zaplacená z veřejných prostředků by neměla být zaplacená znovu pokaždé, když se otevře nebo používá,
- měla být přínosem pro evropské podniky a občany a to bez dodatečných nákladů. Zároveň je nutno zajistit dlouhodobou archivaci.

Povinnost otevřeného publikování se skládá ze dvou kroků:

1. uložení publikace (článku) do **repozitáře** (dlouhodobá archivace)
2. **zajištění volného přístupu**

Tyto kroky mohou, ale nemusí být zajištěny ve stejný okamžik.

OA a Horizon 2020 – jak na to - publikace

KROK 1 – repozitář

Příjemce musí uložit strojově čitelnou elektronickou kopii publikovaného článku, nebo finální recenzovanou verzi rukopisu do repozitáře a to i případě, že publikoval v otevřeném časopisu. Publikace musí být opatřena metadaty.

K uložení článku musí dojít nejpozději v den vydání článku.

Dále je příjemce povinen uložit i výzkumná data, nutná pro validaci výsledků prezentovaných v uložené publikaci, ideálně do datového repozitáře.

KROK 2 – zajištění volného přístupu

1. zelenou cestou – auto-archivací – uložením finální recenzované verze rukopisu článku v repozitáři do 6 měsíců nebo do 12 měsíců v případě humanitních a společenských věd.

Příjemce musí zajistit prostřednictvím repozitáře také otevřený přístup k metadatům identifikujícím uloženou publikaci (viz další snímek)

2. zlatou cestou – publikováním v otevřeném časopise (nebo také v tzv. hybridním časopise). Publikční poplatky (article processing charges) jsou způsobilými výdaji po dobu trvání projektu. Doporučení – předem naplánovat přibližný počet publikací a ověřit u vydavatele, zda umožňuje splnit podmínky OA v H2020.

OA a Horizon 2020 – jak na to – publikace 2.

Metadata v repozitáři

Metadata musí mít standardní formát a musí obsahovat:

- výrazy: „European Union (EU)“; „Horizon 2020“; Euratom“, „Euratom research and training programme 2014-2018“
- název výzvy, projektu, akronym a číslo smlouvy
- datum vydání publikace, případně délku embarga
- persistentní identifikátor (DOI)

Doporučuje se používat licence Creative Commons

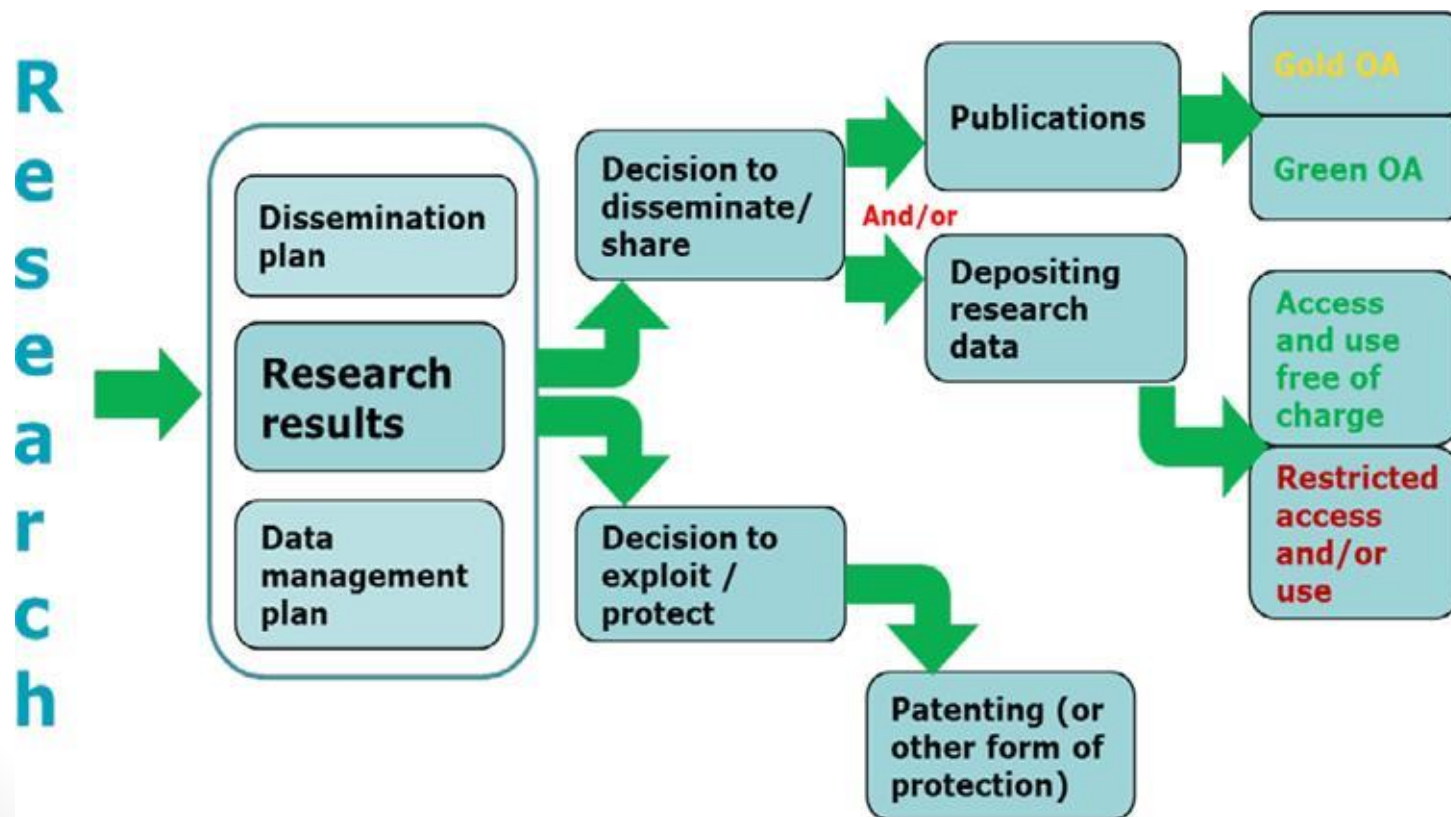
<http://www.creativecommons.cz/>, konkrétně CC-BY (uved'te autora)

Pro identifikaci autora je doporučen identifikátor ORCID

<http://orcid.org/>

Open Access vs. ochrana výsledků

Otevřený přístup neznamená povinnost zveřejnit výsledky. Rozhodnutí co a kdy zveřejnit je na řešitelích.

Open Research Data

Spolu s publikacemi by měli autoři nahrávat i svá výzkumná data potřebná k ověření dosažených výsledků, v optimálním případě do repositářů.

„...beneficiary must aim to deposit at the same time the research data needed to validate the result presented in the deposited scientific publications, ideally into a data repository.“

Open Research Data

Povinnost otevřeného přístupu k výzkumným datům se týká pilotních projektů:

- Budoucí a vznikající technologie (Future and Emerging Technologies)
- Evropská výzkumná infrastruktury - část e-Infrastruktura
- Průlomové a průmyslové technologie - část ICT (Leadership in enabling and industrial technologies – Information and Communication Technologies)
- Společenské výzvy
  - Bezpečná, čistá a účinná energie - část Smart Cities and communities
  - Ochrana klimatu, životního prostředí, účinné využívání zdrojů, suroviny - kromě surovin (Climate Action, Environment, Resource Efficiency and Raw materials' – except raw materials)
  - Evropa v měnícím se světě - inkluzivní, inovativní a reflexivní společnost (Europe in a changing world – inclusive, innovative and reflective Societies)
  - Věda se společností a pro společnost (Science with and for Society)

Open Research Data

Výzkumná data jsou:

- fakta a čísla
- statistiky
- výsledky měření
- pozorování experimentů
- může jít jak o zpracovaná data tak i nezpracovaná

Otevřený přístup se týká:

- Dat, včetně metadat, která jsou potřebná pro ověření výsledků prezentovaných v publikacích – zveřejnit co nejdříve
- Další data, která jsou zmíněna v Data Management Plan a to ve stanovených lhůtách

Data Management Plan

- Dokument, který stanovuje, jak bude s daty nakládáno během projektu a rovněž po jeho skončení
  - Je třeba jej zpracovat během prvních 6 měsíců projektu. Je samozřejmě možné jej v průběhu aktualizovat
- Hlavní otázky:
- *What types of data will the project generate/collect?*
  - *What standards will be used?*
  - *How will this data be exploited and/or shared/made accessible for verification and reuse? If data cannot be made available, explain why.*
  - *How will this data be curated and preserved?*
- Příklady DMP v praxi:
    - <http://www.sussex.ac.uk/library/research/researchdatamanagement/create/biddingforfunding/horizon2020>

Open Research Data

Z povinnosti ukládat a volně zveřejňovat výzkumná data se lze vyvázat, pokud nastanou níže uvedené důvody:

- Pokud lze důvodně předpokládat, že data budou komerčně nebo průmyslově využívány;
- Z bezpečnostních důvodů;
- Z důvodů ochrany osobních údajů;
- Pokud by zveřejnění dat ohrozilo dosažení hlavních cílů projektu;
- V případě, že projekt nesbírá či negeneruje výzkumná data;
- V případě, že jsou jiné legitimní důvody pro nezveřejnění dat.

Ve fázi podávání návrhů není součástí hodnocení projektů, zda budou /nebudou data zveřejňována.

Důvody, proč nelze data zveřejnit, musí být popsány v **plánu managementu dat** (Data Management Plan).

Zveřejnění dat – jak na to

- **KROK 1**

Účastníci projektu musí uložit data do datového archivu (research data repository). Vhodný repozitář (předmětový, institucionální nebo centralizovaný) je možné vyhledat např. v Registry of Research Data Repositories re3data.org.

- **KROK 2**

zajistit přístup, vytěžování, využívání, reprodukci a šíření uložených výzkumných dat. Je možné použít licencí Creative Commons (CC-BY, CC-0).

Jak s výzkumnými data nakládat, podrobněji popisuje Průvodce otevřených dat ([Guidelines on Data Management in Horizon 2020](#)).

Použité zdroje

- [Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data](#)
- [Guidelines on Data Management in Horizon 2020](#)
- [HORIZONT 2020, stručně o programu](#)
- [Fact Sheet Open access to publications and data in Horizon 2020: Frequently Asked Questions \(FAQ\)](#)
- <http://www.h2020.cz/cs>

Open Access Week 2014

20.-26. 10. 2014 u nás na MENDELU

- výstava k propagaci OA na PEF
- brožura
- záložky

**Neodřízněte lidi od
výsledků svého
výzkumu.
Podporujte Open
Access!**

Děkuji za pozornost

Ing. Věra Svobodová, ÚVIS MENDELU, vera.svobodova@mendelu.cz

Mgr. Lukáš Plch, ÚVIS MENDELU, lukas.plch@mendelu.cz